ואמר ר' יהושע בן לוי כפיב כל ימי עני רעים והא איכא שבתות וימים טובים. שיש לו מנות ומזונות שהיו מתחלקין לעניים מערב שבת לערב שבת אלא כשמואל אמת קרא לאשמועי'. וכולה ר' יהושע קאמר לה: **שינוי ווסף.** (ה) חוק כמו עני שכל ימות החול אוכל פת חריבה ובשבת אוכל בשר: הכי גרסי' **אחלא חולי.** מתוך כך מתחיל לחלות. ואית דגרסי חולי מעייס: **כפיב בספר בן סירא.** שלמה כתב כל ימי עני רעים [משלי טו] אבל גלילות כשישן יש לו מנוחה וכן סירא אומר אף הגלילות אין לו מנוחה כי בשפל גגים גגו ונמצא דלף טורדו ביום סגריר: **מעפר כרמו לכרמים.** זבל (ו) ואשפה שהביא לכרמו נשפך לכרמים אחרים שהוא במקום רעוע בהרים ובסלעים במקום שאין עשיר חפץ בו נופל למטה בכרמים של עשירים שהם במקום טוב ומדרון ונוח לעסוק בהן: **מתני' השולח סבלונות.** מנהג חתנים לאחר קדושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכלי יין וכלי שמן ופעמים אוכל שם עמה: **אינן נגבין.** אם מת הוא או שמתה היא או שחזר בו ורוצה לגרשה שממתת חיבת שמתת אכילה שאכל ושתה ושמח עמהן מחל סבלונות העשוין ליבלות אבל אין עשוין ליבלות הדרי אע"פ שאכל ושתה עמהן כדתניא בגמ'. ובסבלונות שהם מיירי דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבואו עמה לבית בעלה לסבלונות ששלח כדי שתשמשם בבית אביה והגיהו לא תלו באכילת חתן מכלל דרישא בהם סבלונות והגיהו תלויין בסעודת חתן אם אכל עמהן מחולין ואם לאו נגבין: **אלא סבלונות מרובין.** ופירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה. וה"ה למועטים אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובים רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטין כדי שתשמשם בהן בבית אביה: **גמ' אמר רבא דוקא.** אבל אם סעודת חתן בדינר תנן אין נגבין אבל פחות מדינר לא מחל מידי: **אורחא דמילתא קתני.** שיעור אכילת אדם בדינר כדאמרן[ד]) עד זוזא אכלי בכרכיה: **הוא תנן.** דקתני אם אכל אם דמשמע הוא עצמו: **שיגרו לו.** לחתן מן סעודתם בביתו מאי: **ורבב בשמחתו.** מתוך שמחת הון רב ששלח לבית חמיו שתה על סוסו ומת אח"כ קודם נשואין: **בשושא.** כשהיתה סנהדרין לשם דשושא היא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין כדאיתא במס' ראש השנה (דף לא.): **סבלונות העשוין ליבלות.** קודם נשואין אין נגבין דהגיהו מחולין בסעודת חתן בדינר כדפרישית במתני': **ושאין עשויין ליבלות.** כגון תכשיטי זהב וכסף: ה"ג **ש"מ אפי' פחות מדינר.** ותקשי לרבא: **מאן לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא.** בכוס החמיץ שכן דרך הבשרים שותין אותו לרפואה: **אפי' שיגרו נמי.** שהרי שתה כשהוא רוכב סוסו לפני פתח בית חמיו: **כבית חמיו דמי.** אבל שגרו לו בביתו אינבעיא לן: **שבח סבלונות מהו.** היכא דהדרי סבלונות מי הדרי שבח שהשביחו כגון שלח לבית חמיו ילדן ובכר וילדו: **בעי רבא סבלונות העשוים ליבלות.** דאמרן דלא הדרי אם לא בלו בשעת חזרה אותן שאין עשוין ליבלות מי הדרי עמהן או לא: **פא שמע סבלונות מועטין שתשמשם בהן והיא בבית אביה אין נגבין.** בשלמא הך קמייתא כיון דקתני עשויות ליבלות מצית לאוקמה בדבלו אבל הכא מילתא דפסיקא קתני שתשמשם בהן בבית אביה אע"פ שישנן בעין. ומיהו הוה מצי לתרוצי ה)(כשאין עשוין ליבלות או) כשעשוין ליבלות ובלו אלא רבותא אשמועי' אפי' כשעשוין ליבלות ולא בלו: **כגון בייבא וסיבכתא.** מיני בעיפים וקיסורי גפנים שהן דבר מועט ומחיל להו לגמרי לא שנא בלו ולא שנא לא בלו אבל תכשיטין משובין תיבעי לך: מצאתי גירסא בספר"ק ו) שאינה בספרים שלנו **הא דאמר רבא דוקא דינר.** כלומר שאם אכל בבית חמיו מה ששוה דינר או שתה יין אבל פחות מדינר לא ועלה אמרי' מהו שישלח בסבלונות ועלתה בתיקו פירוש אם שלח סבלונות בק' מנה ואכל בבית חמיו בדינר זכו בבית חמיו בכל הסבלונות והשתא דאכל בתי דינר זכו לתי הסבלונות והוא הדין לשלש ולרביע וחזו פירוש מהו שישלח בסבלונות ועלתה בתיקו: **וכלי פשתן.** כלים מפשתן חדש: **שבחא דא"י.** שממהרת לנשל פירותיה בעלרת: **דאי טעין טענתיה טענה.** אי הדרי סבלונות וטעין יין ושמן שלחתי לך בעלרת לא הוחזק בדאי בכך והדרי ליה: **שאמרו לו אשתו פוטרניה היא.** מולי הוא שאינה יכולה להריח ומוס שנסתר הוא ותנן בהמדיר בכתובות (דף עב:) המקדש את האשה ע"מ שאין בה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא בלא כתובה כו' עד וחכ"א במה דברים אמורים במומין שנסתר כו' וזה האיש לא קבל עליו את המומין ואם קדשה סתם וכנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא בלא כתובה ומיהו גט בעיא כדמפרש בגמרא בפרק המדיר [שם עג.]: **נגנס אחריה לחורבה לבודקה.** שם ונשא עמו בתוך חיקו נגון לנסותה אם תריח. ויש מפרשים כותבת נטל בתוך חיקו ולא נגון. וקרוב לגליל היה מעשה: **אמר לה ריח נגון אני מריח בגליל.** לנסותה אם תריח שמתוך דבריה יכר אם תריח ועל הנגון שבתוך חיקו אמר. ולגיסנא דמפרש שכותבת היה עמו לכך אמר לה ריח נגון לדעת אם תשיבנו דבר לאמר ריח כותבת אני מריחה ולא ריח נגון:

אמרה

ג) וכאמר ר' יהושע בן לוי כל ימי עני רעים והא איכא שבתות וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל אשנוי וסת תחלת חולי כתיב בספר בן סירא כל ימי עני רעים בן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ממטר גגים לגגו ברום הרים כרמו מעפר כרמו לכרמים: **מתני'** השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינן נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין בשלח סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אין נגבין: **גמ'** אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא פשיטא דינר תנן מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר והאי דקתני דינר אורחא דמילתא קתני קא משמע לן אכל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שגר לו מאי תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת ורכב בשמחתו והלך ועמד על פתח בית חמיו והוציאו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים לאושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה שמעת מינה אפילו פחות מדינר אמר רב אשי מאן לימא לן דלא שחקי ליה מרגניתא דשויא אלפא זוזי ואשקיה שמעת מינה אפילו שגרו לו דלמא כל פתח בית חמיו כבית חמיו דמי איבעיא להו מהו ד) שישלש שבח סבלונות מהו כיון דאי איתנהו לדידיה הדרי ברשותיה שבוח או דלמא כיון דאי אבדי או מגנבי בעי שלומי ליה ברשותא דידה שבוח תיקו בעי רבא סבלונות העשוין ליבלות ולא בלו מהו תא שמע וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין מאי לאו אע"ג דלא בלו לא ד) דבלו תא שמע סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין תרגמה רבא בייבא וסבכתא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת מאי קא משמע לן איבעית אימא חשיבותא דארץ ישראל קמ"ל ואיבעית אימא דאי טעין טענתיה טענה אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל אמרה

סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין. והא דתנא מרובין שתביא עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין היינו אין עשוין לבלות ומועטין היינו עשוין לבלות ה"ל במועטות בעינן דוקא שאין עשוי לבלות אבל במרובים אפי' בבלות נמי נגבין: **איבעיא** להו מהו ו) **שתשלש.** פי' אמילתא דרבא קאי דאמר דוקא אבל דינר אבל פחות מדינר לא וקא אמר אם אבל פחות מדינר מהו שתגבה לפי מה שאכל אם אכל חצי דינר תגבה החצי ולישנא דמשלש כמו משלשין בממון ואין משלשין במכות (מכות דף ה.) מ"ר: **תרגמה רבא בייבא.** פי' רבינו שמואל הי"ה דהוה מצי לשנויי לא והוא דבלו ור"י אומר דבשלמא בבבייתא מיירי בבלו אלא ממני' דלא מיירי בבלו לא מיתוקמא בבלו: נכנס

ד) אמר רבא דוקא דינר תנן מהו דתימא הוא הדין דאפילו פחות מדינר והאי דקתני דינר אורחא דמילתא קתני קא משמע לן אכל תנן שתה מאי הוא תנן שלוחו מאי שם תנן שגר לו מאי תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ושל כלי מילת ורכב בשמחתו והלך ועמד על פתח בית חמיו והוציאו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים לאושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין שמע מינה אפילו שתה שמעת מינה אפילו פחות מדינר אמר רב אשי מאן לימא לן דלא שחקי ליה מרגניתא דשויא אלפא זוזי ואשקיה שמעת מינה אפילו שגרו לו דלמא כל פתח בית חמיו כבית חמיו דמי איבעיא להו מהו ד) שישלש שבח סבלונות מהו כיון דאי איתנהו לדידיה הדרי ברשותיה שבוח או דלמא כיון דאי אבדי או מגנבי בעי שלומי ליה ברשותא דידה שבוח תיקו בעי רבא סבלונות העשוין ליבלות ולא בלו מהו תא שמע וזו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאין עשוין ליבלות נגבין מאי לאו אע"ג דלא בלו לא ד) דבלו תא שמע סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין תרגמה רבא בייבא וסבכתא אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד ששגר לבית חמיו יין חדש ושמן חדש וכלי פשתן חדש בעצרת מאי קא משמע לן איבעית אימא חשיבותא דארץ ישראל קמ"ל ואיבעית אימא דאי טעין טענתיה טענה אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שאמרו לו אשתו תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה אמר לה ריח צנון אני מריח בגליל אמרה

מסורת הש"ס

ה) מנחות קא., ו) שם כתובות קי: נדרים לז., ז) [נרי"ף והרא"ש אותה שיטה], ד) [לעיל קמה:], ה) רש"ל מ"ז, ו) [וכן גירסת הערוך ערך סבלונות], ז) [עי' גירסת ר"מ שכתב הרשב"ם ד"ה מלאתמן].

הגהות הב"ח

(ה) רשב"ם ד"ה שיגר יוסף וכמו עני כל"ל ותיבת מוק נמחק: (ו) ד"ה מעפר וכו' וכל שהביא כל"ל ותיבת ואשפה נמחק וכ"ג אשפה הוא המקום שממיקים הזבל שם כדלעיל דף עח ע"ב:

מוסף רש"י

והא איכא שבתות וימים טובים. שאין לך עני שבישראל שאין לו מעדנים (מנחות קי.). שנוי וסת. משנה וסת ואוכל ויחר, שאינו רגיל לאכול, היינו תחילת חולי מעיים, לפיכך אפילו שבתות וימים טובים רעים לו (שם). ברום הרים כרמו. שאין בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה בראש הכל וכל הבאים שהוא מוצא לו ניפל וזב לכרמים שתמתין (כתובות קי.).

רבינו גרשום

שינוי וסת. שאוכל יותר ממה שהוא רגיל מזיק לו למעיו: ה) אותו שגגו נמוך משאר גגות יכרמו גבוה משאר כרמים ימיו רעים: **איסקא** השולח סבלונות לבית חמיו. כצין שרגילין לעשות חתנים למחרת של קדושין שולח החתן סבלונות שלו דורון לבית חמיו בגרן בהמות וכדי יין וכדי שמן ועושה סעודה ואוכל ואכל עמהן. אם שלח שם אפי' שוה מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' שוה דינר בלבד ומתה היא או הדרא בה אין נגבין שעל דעת סעודה שלח ואגב שאכל שם סעודת חתן בדינר מחל לו הכל. לא אכל שם סעודת חתן בדינר לא חשיב וגובין הכל: שלח שם סבלונות מרובין. מלבושים ותכשיטין כסף וזהב על מנת שחביאם עמה לבית בעלה בשעת חופה: הרי אלו נגבין. אפי' אכל שם בדינר דלא עביד אינש דמחיל כולי האי: סבלונות מועטין. מלבושין שאין יקרין שתשמש בהן בעודה בבית אביה: אין נגבין. אפי' לא אכל שם בדינר דמחיל לה הואיל דמועטין: אמר רבא דוקא כשאכל שם שוה דינר אין נגבין אבל פחות מדינר נגבין המותר: אורחא דמילתא היא דעד דינר רגילי אינשי למיכל בסעודה כדאמרי' לעיל עד זוזי אתי בכרסיה והוא הדין דאפי' פחות מדינר קמ"ל דוקא דינר כדבינר מחיל ולא בבציר: אכל בדינר תנן. אין נגבין: שתה בדינר ולא אכיל מאי. מי אמרינן שתיה בבלל אכילה וכאכל דמי או דלמא כמו שלא אכל דמי ונגבין: אכל שם סעודת חתן [תנן] אכל שם שלחו ולא הוא מאי. נגבין או אין נגבין: אם אכל שם בבית חמיו תנן שיגרו לו

ה) נראה דל"ל לף לילות שגני נמוך יכו' משאר בכרמים ילכן ימיו ולילותיו רעים.

עין משפט נר מצוה

סב א מי' פ"ד מהל' דעות הלכה כא:

סג ב ג מי' פ"ו מהל' שיאלה כא.

סד טור וסו"ע אה"ע סי' נ סעיף ג:

רבינו גרשום (המשך)

בביתו מסעודתם שוה דינר מאי. מי אמרי' בבית חמיו דוקא דאין נגבין אבל בבית לא או דלמא לא שנא: כוס של חמין. מזוג בחמין: שתה ומת. הכי איירא לו ולא משום כישוף: זו הלכה של מעשה העלה ר' אחא כו' סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין כגון בהמות וכדי יין דלמישתט ומיכל קיימי דאסוחי אסה דעתי' מינייהו: שאין עשויין ליבלות. כגון כלי כסף וכלי זהב וכלי מילת נגבין. דהכי אמרי' לעיל: ש"מ אפי' פחות מדינר. דהאי כוס של חמין לא היה שוה דינר ואפ"ה אמרו חכמים דאין נגבין: אמר רב אשי. מהא ליכא למשמע מינה דמאן לימא לן דלא שחקו בהחוא כוס מרגניתא שויא אלפא זוזי דהכי רגילי אינשי לשחוק מרגניתא במשקה משום דפואה: ש"מ אפי' שגרו לו. נמי אין נגבין משום דהוציאו לו לחרץ כוס של חמין: איבעיא להו. הא פשיטא לן דסבלונות העשוין ליבלות אם אכל שם בדינר אין חוזרין. שבח סבלונות מהו. אם לא אכל שם בדינר דנגבין הסבלונות העשוין ליבלות אם השביחו כגון ששלח בהמות לבית חמיו וילדו מהו חוזר אותו שבח או לא. מי אמרינן אותן עצמן ששלח הדרי אבל שבח דלא שלח הוא כגון הוולדות לא הדרי או דלמא כיון דמכח אותן ששלח באין הדרי: בעי רבא. אם אכל שם בדינר ונשתיירו שם מסבלונות העשוין ליבלות ולא בלו כגון שנשתיירו עדיין בהמות בחיים מהו חוזר או לא מי אמרינן הואיל דלא בלו בעינייהו קיימי וחוזרין או דלמא הואיל ועשוין ליבלות כמאן דבלו דמיין ואין חוזרין: ת"ש סבלונות מועטין שתשמש בהן בבית אביה. כגון מלבושין שאין יקרים כל כך ולובשת אותן תדיר בכל יום הרי אלו אין נגבין. ש"מ סבלונות העשוין ליבלות אע"פ שלא בלו אין נגבין: תרגמה רבא. לעולם אימא לך סבלונות העשוין ליבלות אע"ג דלא בלו (אין) נגבין והכא טעמא מאי בייבא וסבכתא עסקי' בקישוריה וכמפה שעל ראשה ולאו דבר חשוב הוא ובמתנה יהב לה: מעשה כו' מאי אתא לאשמועי'. אם שגר אם לא שגר: שבחא ארץ ישראל. שמבכרת פירותיה כל כך בעצרת: ואי בעית אימא. הא קמ"ל דאי טעין ואמר החתן בעצרת שלחתי סבלונות יין חדש ושמן חדש לאו גזמא היא דארץ ישראל מבכרת פירותיה היא: אשתך תותרנית. מטומטרת שאינה מריח שום ריח ומום שבסתר הוא דמותר לגרשה. איכא דאמרי ארוסה היתה.

נכנס אחריה לחורבה לבודקה. פי' רבינו יעקב דבאלו הוא מיירי (ו) וכא לראות אם היא תותרנית אם לאו ואם אינה תותרנית ישאנה ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא לשם ניאוף נכנס ולכן אם מתה לא יירשנה אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה היה יורשה וכגון שהמורכה שלו כדאמר בכתובות פרק נערה (דף מח: ושם) לעולם היא ברשות האב היה לו אלר בדרך ונכנסה עמו יורשה דמלבדיה לנשואין ולפירוש זה לא היתה תותרנית אלא כותבת היו בחיקו כמו שאמרה או היתה יודעת שלנו היה ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הלנון ורבינו שמואל פירש שנשאה כבר ונמצאת תותרנית שהיה בדעתו לגרשה ומיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הוה ליה למימר הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפי' רבינו שמואל מכח הך דהכא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות לאו ראיה היא דכפריסית שהרי לאו נשואה היתה ומהכיא דגיטין (דף יח.) נמי אין ראי' דהא בין ר' יוחנן וריש לקיש דפרק שני דגיטין (דף יח:) לא סבירא להו הכי אלא לרבי יוחנן מוליאין פירות משעת כ)[נתיבה ולריש לקיש משעת כתיבה ולמאי דמפרש ר"י התם] אית ליה לריש לקיש משעת חתימה דהא איכא נמי בין ר' שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה: **מיכלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדרי. מוהרי הלרי והיינו סבלונות ותרי גווני מוהרי כדפי' רשב"ם לעיל(ס): **מאן** תנא דאזיל בתר אומדנא בו'. ל"ע מי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים ובפרק שני דקדושין (דף מט: ושם) האלכתי בה: **רבי** שמעון שזורי היא. וה"ה היה יכול לומר דבנן דידיה אלא לרבי שמעון ומתליקתו קאמר מי נמי משום דר' שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדרבנן דידיה להכי נקט ר' שמעון שזורי: דירקא הדרא אגודה של ירק אבל קדושין לא הדרי כדאמרי' לעיל [קמה.] מנין גזירה שמא יאמרו כו': **ושמין לה הכשר בזול.** כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקה ישומו בזול כדמפ' לקמיה לפחות שלים מדמיו שבעין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתאלה שלא לדעת מה שנהנית דמי עמיר בזול או דמי שעורים בזול וכן (כתובות דף לד:) גבי הנית להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. ומהכא פשטינן לכל בזול הייינו כל הדמים חסר שלים. כל זוזא חשבינן ואמרי' לשלומי בארבעה דנקי ארבע מעות דהייינו שי חלקי דיבר שהרי שם מעה כסף דינר ודינקא היא מעה: **מתני' שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים** שאמר נכסיי לפלוני (ב) כדתניא לקמן (דף קנו:) באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר כל קניין ורמי בערסיה כדאמרי' לקמן בגמרא [קנג.]: **שייר קרקע כל שהוא.** כשיעור המפורש בגמ' [קמט:]: **מתנתו מתנה.** דמתנת שכיב מרע במקלת אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא [קנא:] והלכתא מתנת שכיב מרע במקלת בעי קנין אע"ג דמית ומלוה מחמת מיתה (ג)במקלת לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה הואיל ומדלגת מיתה לזה מתנה זו: **מתנתו מתנה.** הואיל ושייר לעלמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדלגת מיתה נתן: **לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה.** ואם עמד חוזר אפי' קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע"מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמרי' (ד) לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב וילטרך לברייות. אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ' [קמח:] אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו' ואפי' לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי שכיב מרע כתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ' [קמז:]. ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם לא זה מחמת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת לוה אבל מלוה מחמת מיתה אפי' שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא [קנא:] וכדפריסית: **גמ' מאן תנא.** דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה אע"פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב שאם ימות תתקיים המתנה ואם יעמוד תחזור לו ולא תתקיים המתנה: **ועמד וכתב נכסיו לאחרים.** כשעמד שמת בנו אך לא פירש שנשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן: **מתנתו מתנה.** אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני' ר"ש בן מנסיא היא (ה)הכא לא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו: **היונא בקולר.** ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר כתבו ע"מ לתת לאשתו אמר אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר תנו: **המפרש.** מיבשה ליס: **אף המסוכן.** קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו לפטור את אשתו מן הייבום נתכוון: **שאני התם דאמר כתבו.** גלי דעתיה שרוצה לתת בנו לאלו לגרשה כתיבת בנו מה לורך: **אומדנא דמוכח שאני.** שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא לוה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי: דומה

אמרה ליה (ו) מן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה נפל עלה חורבה ומתה אמרו חכמים [א]הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינו יורשה: סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה וכו': יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר [ב]בין שמתה היא ובין שמת הוא הדר הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדר [ג]הדרא בה איהי הדרא אפילו כישא דירקא אמר רב הונא בריה דרב יהושע [ד]ושמין [ה]להן דמי בשר בזול עד כמה בזול [ו]עד תילתא: **מתני'** [ז]שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים [ח]ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת [ט]לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת: **גמ'** מאן תנא דאזלינן בתר אומדנא אמר רב נחמן רבי שמעון בן מנסיא היא דתניא [י]הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה [כ](שאלמלא) היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן רב ששת אמר ר' שמעון שזורי היא [ל]דתניא [מ]בראשונה היו אומרים [נ]היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר [ס]אף המפרש והיוצא בשיירא רבי שמעון שזורי אומר [ע]אף המסוכן ורב נחמן מאי טעמא לא מוקים לה כרבי שמעון שזורי שאני התם דאמר כתבו ורב ששת מ"ט לא מוקים לה כרבי שמעון בן מנסיא אומדנא דמוכח שאני מאן תנא להא דתנו רבנן [פ]הרי שהיה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיך למי ואמר להן

דומה

אמרה ליה. דרך שחוק: **מאן יהיב לן מכותבות דיריחו.** שהן ממוקים ונאכל עם הלנון שהוא חד שכן היה דרכן לאכול תמרים עם הלנון שזה חד וזה ממוק ומתקן זה את זה ולפי שהבינה שלנשותה נתכוין השיבתו דרך שחוק כך. ולגליגא דאמרי' שנטל עמו כותבת אמרה כותבות דיריחו אני מריחה ולא לנון. יריחו נקראת עיר התמרים(ע) והיינו כותבות: **נפלה עליה חורבה ומתה.** ובא הבעל לפני ב"ד והיה רוצה לירש את אשתו ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה אלא לבודקה ולגרשה ומתה בתוך כך אינו יורשה. אית דגרסי הכי ומוקי לה באלרוסה ולא נהירא לי דאפילו בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסתה לחופה לא ירית לה כדתני' [ב]חנן בר אמי אשתו אלרוסה לא אוזן כו' מתה אינו יורשה דאין הבעל יורש את אשתו שתכנס לחופה כדנפקא לן (לעיל דף קט:) ירושת הבעל משאלו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה(ב) דהיינו לאחר שנכנסה לחופה הלכך בנשואה מוקמינן לה והכי גרסי' ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימלאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה. ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרי' בגמ' גיטין (דף יח.) משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות: **ויהיב וקאמר כין שמת הוא כין שמתה היא והדר בה.** אינו ומגרש לה: **סבלונות הדרי.** כגון סבלונות שאין עשוין ליבלות שאלה סתם אבל אוכלא ומשתיא שאלה בבית חמיו לא הדרי מסתמא אם אכל מסעודת חתן אם בדיבור דהייינו עשוין ליבלות הלכך מחולין כדתניא לעיל(ג) אבל אם פירש על מנת שיחזרו לי הדרי לא שנא סבלונות מרובין ולא שנא סבלונות מועטין כדמפ' (מ) במתני' אבל אי הדרא בה איהי אפי' כישא

מסורת הש"ס

ס) כתובות לד: כ"ק ב. קיב. ב"מ מב:]. ע) [פאה פ"ג מ"ז לקמן קנ:]. ג) לקמן קנא. ד) לעיל קנב. [תוספתא כתובות פ"ד]. ה) [ל"ל שאלמלי עי' תוס' מגילה כא.]. ו) ל"ל דתנן. ז) גיטין יג: סה: חולין עה: [מכות ל: עבול יום פ"ד מ"ה]. ח) [תוספתא דכתובות פ"ד]. ט) [דבריס לדן. י) [ינמות כט: ע"ש]. כ) [במדבר כז]. ל) [דף קמו.]. מ) [כדפריסית. רש"ש]. נ) [בי' רש"ל וגי' רש"ל מביה ולי"ל משעת נתינה ולמאי דמפקת לית ליה]. ס) [דף קמה. ד"ה מוהרי].

הגהות הב"ח

(א) גבראא מאן יהיב וכו' עליה חורבה: (ב) ישב"ם ד"ה שכיב מרע וכו' כדתנן לקמן: (ג) ד"ה מתנתו וכו' מחמת מיתה לא בעי כל"ל ותיבת במקלת נמחק: (ד) ד"ה לא שייר וכו' אמרינן ודאי לאו אדעתא: (ה) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ז) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ח) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ט) ד"ה לא שייר וכו' אמרינן ודאי לאו אדעתא: (ס) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ע) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (פ) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (צ) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ק) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ר) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ש) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ת) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה:

רבינו גרשום (המשך)

קרקע כלל אין מתנתו מתנה ואם עמד חודר כמה שנתן. ובתר אומדן דעתא אזלינן במתני': מאן תנא דמתני' דאזיל בתר אומדנא: רבי שמעון בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה. דאומדן דעת הוא. שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה נותן ומתני' ר' שמעון בן מנסיא היא: רב ששת אמר מתני' ר' שמעון שזורי היא. דאזיל בתר אומדנא. היוצא בקולר ליהרג ואמר כתבו גט לאשתי שלא תפול ליבם אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי זה יכתבו ויתנו. מה שאין כן בשאר אינש דעלמא אמר כתבו לחדר אין כותבין ונותנין משום שמא משחק הוא בה אבל זה שהוא בסכנה גמר ומקנה לה אע"ג דלא אמר תנו דהאי דלא אמר תנו משום שהיה בהול בצרתו ולא הספיק לומר תנו שהיו מולילין אותו בקולר וכן במפרש בים שאמר כתבו והיוצא בשיירא במדבריות בארץ מרחקים שאינו יודע אם יחזור אם לאו אע"ג דלא אמר תנו יהבינן לה דגמר בדעתי' למימר ומשום טרדא לא אמר: ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן. שמסוכן בחליו שאין יודע אם יחיה אם לאו אם אמר כתבו כותבין ונותנין לאלתר דאזיל בתר אומדנא דהאי לא רצה לשחק בה דהאי דלא אמר תנו שהוא טורד בחליו. ר' שמעון מוסיף על ת"ק הוא ולא פליג עליה אלמא דר' שמעון שזורי אזיל בתר אומדנא. ורב נחמן דמוקי מתני' כר' שמעון בן מנסיא מ"ט לא מוקים כר' שמעון שזורי שאני התם דלאו אומדן דעת הוא אלא בפירוש גלוי דעת הוא דכיון דאמר כתבו ודאי רוצה שיתנו לה. והאי דלא אמר ותנו מרוב פחד וטרוד ולאו אדעתיה. אבל גבי ר' שמעון בן מנסיא ודאי איכא אמדות דעת שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבו. ורב ששת דמוקי כר"ש שזורי מ"ט לא מוקים לה כר"ש בן מנסיא. אמר לך רב ששת אומדנא דמוכח שאני. כלומר התם מוכחא מלתא ומפורסמת היא להיכא דשמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו אין מתנתו מתנה דודאי מוכחא מלתא ולא אומדנא היא שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן והתם שאני. אבל הכא גבי ר' שמעון לאשתי דמסוכן היא ולאו מוכחא מלתא כולי האי דאמר כתבו דלדעת כן אמר כתבו דליתנו דאזלינן

מוסף רש"י

דמי בשר בזול. כל זוזי חסכינא בארנא דנקי, וכן כל כיסי דמני בזול, וכיינו שני שליסי דמיס (ב"ק קיב. וכעי"ז כתובות לד: וב"ק כ. וב"מ מב.). ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה. שהרי לא פירש בשעת מתנה בשביל שאני כבור שמת כמי אלו נותן מתנה זו (לעיל קלב.). שאלמלא היה יודע כו'. היינו אומדנא אע"פ שלא פירש נמי כמי שפירש דמי (שם). היוצא בקולר. ליהרג למלכות (גיטין סה:) שנתמייב מיתה למלכות (חולין עה.). ואמר כתבו גט לאשתי. כדי שלא מוקק ליבם (גיטין יג.) אף על פי שלא אמר תנו (שם סה.). הרי אלו יכתבו ויתנו. אף על גב דלא אמר תנו, דעתיה שיתנו לה ועשאן שליחין אף לגרש אלא שהיה בהול על נפשו (חולין עה.) דמתוך טרדתו שהוא בהול על נפשו לא הספיק לומר תנו דברי ומעיקרא לכתבו ותנו נמיון (כתובות נה. וגיטין יג.) דמסתמא גלי דעתיה מלאמר כתבו לגשם נתינה קאמר, משום דיוקא קמי יכס (מנחות לה.). אף המפרש. מן הישוב ליס (חולין עה. וגיטין שם). והיוצא בשיירא. למדבריות (שם ושם). אף המסוכן. שביב מרע (גיטין יג.) חולה (שם סה.) מתוך חליו (חולין עה.) הנופש, והייני בתר אומדן דעתא דאמרינן לא אמר כתבו אלא ליתנו הואיל ומסוכן הוא לא נתכוין לנתן בה (כתובות נה.) כיון דאמר כתבו אף על גב דלא אמר תנו אדעתא למיתב קאמר (גיטין עב.).

רבינו גרשום

אמרה ליה אין ודאי אני מריחה כמוך: מאן יהיב לן מכותבות של יריחו. תמרים ואכילנא מיניה אותו צנון. ואמרו חכמים הואיל ונכנס אחריה לבודקה ולא לדבר אחר לא אמרינן בא עליה שוב ואשתו גמורה היא ואינו יורשה. ואיכא דאמרי נשואה היתה הואיל ונכנס אחריה לבודקה על דעת כן [נכנס] שדעתו נוטה בה לגרשה אם היא תותרנית אינו דין שיורשה הואי דגמר בלבו בחייה לגרשה ומתה לאלתר דיינינן ליה כמאן דגרשה ואינו יורשה: סבלונות הדרי. וכל תכשיטין ששלח לה כדי להביאם עמה: מאכל ומשתה. ששגר למחר מקדושין לא הדרי הואיל ואכל שם בדינר: הדרא בה היא. אע"פ שאכל שם בדינר הדר כל מאכל ומשתה ואפי' כישא דירקי אגודה של ירק: רשמין לו דמי בשר בזול. כלומר אם אכל שם אין מחזיר לו כל הבשר והמאכל כשיעור אותן דמים שהיה שוה כששילח לשם אלא כל זוז שנתן לה במאכל מחשבין ליה ד' דנקי. הזוז מחלקין לו' חלקים ד' חלקים תחזור לו וב' חלקי' מנכה לו היינו שליש מנכה: **איסקא** שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא. לעצמו שלא כתב כולו אע"פ שעמד מתנתו מתנה דאמרינן הואיל ששייר קרקע אמרינן דעתיה למימר דלהכי שייר לדסמוך עילויה שיתפרנס ממנה אי קאים ולא תחזור לו עולמית מה שנתן.

מי שמת פרק תשיעי בבא בתרא

נכנס אחריה לחורבה לבודקה. פי' רבינו יעקב דבאלרוסה מיירי (ו) וכא לראות אם היא תותרנית אם לאו ואם אינה תותרנית ישאנה ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה ולא לשם ניאוף נכנס ולכן אם מתה לא יירשנה אבל אם לא נכנס אחריה לבודקה היה יורשה וכגון שהמורכה שלו כדאמר בכתובות פרק נערה (דף מח: ושם) לעולם היא ברשות האב היה לו אלר בדרך ונכנסה עמו יורשה דמלבדיה לנשואין ולפירוש זה לא היתה תותרנית אלא כותבת היו בחיקו כמו שאמרה או היתה יודעת שלנו היה ולכך אמרה מאן יהיב לן מכותבות לאכול עם הלנון ורבינו שמואל פירש שנשאה כבר ונמצאת תותרנית שהיה בדעתו לגרשה ומיהו קשיא דלא הוה ליה למימר הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אלא הוה ליה למימר הואיל ונכנס אחריה לבודקה ומה שפי' רבינו שמואל מכח הך דהכא שאם היה בדעתו לגרשה שוב אין לו פירות לאו ראיה היא דכפריסית שהרי לאו נשואה היתה ומהכיא דגיטין (דף יח.) נמי אין ראי' דהא בין ר' יוחנן וריש לקיש דפרק שני דגיטין (דף יח:) לא סבירא להו הכי אלא לרבי יוחנן מוליאין פירות משעת כ)[נתיבה ולריש לקיש משעת כתיבה ולמאי דמפרש ר"י התם] אית ליה לריש לקיש משעת חתימה דהא איכא נמי בין ר' שמעון ורבנן פירי משעת כתיבה עד שעת חתימה: **מיכלא** ומשתיא לא הדרי סבלונות הדרי. מוהרי הלרי והיינו סבלונות ותרי גווני מוהרי כדפי' רשב"ם לעיל(ס): **מאן** תנא דאזיל בתר אומדנא בו'. ל"ע מי שייכא הך מילתא בדברים שבלב אינם דברים ובפרק שני דקדושין (דף מט: ושם) האלכתי בה: **רבי** שמעון שזורי היא. וה"ה היה יכול לומר דבנן דידיה אלא לרבי שמעון ומתליקתו קאמר מי נמי משום דר' שמעון שזורי אית ליה טפי דאזלינן בתר אומדנא יותר מדרבנן דידיה להכי נקט ר' שמעון שזורי: דירקא הדרא אגודה של ירק אבל קדושין לא הדרי כדאמרי' לעיל [קמה.] מנין גזירה שמא יאמרו כו': **ושמין לה הכשר בזול.** כשיחזרו לו אוכל ומשקה שהאכילם והשקה ישומו בזול כדמפ' לקמיה לפחות שלים מדמיו שבעין זה שמין כל מחזירין אוכלים הנאכלים מתאלה שלא לדעת מה שנהנית דמי עמיר בזול או דמי שעורים בזול וכן (כתובות דף לד:) גבי הנית להם אביהם פרה שאולה שחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. ומהכא פשטינן לכל בזול הייינו כל הדמים חסר שלים. כל זוזא חשבינן ואמרי' לשלומי בארבעה דנקי ארבע מעות דהייינו שי חלקי דיבר שהרי שם מעה כסף דינר ודינקא היא מעה: **מתני' שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים** שאמר נכסיי לפלוני (ב) כדתניא לקמן (דף קנו:) באמן של בני רוכל שמתה וקיימו חכמים את דבריה וכגון שהיו עדים שהיה שכיב מרע כשכתב או נתן מתנה זו או שכתב בשטר כל קניין ורמי בערסיה כדאמרי' לקמן בגמרא [קנג.]: **שייר קרקע כל שהוא.** כשיעור המפורש בגמ' [קמט:]: **מתנתו מתנה.** דמתנת שכיב מרע במקלת אם עמד מחליו אינו חוזר וכגון שכתוב בו קנין כדפסקינן לקמן בגמרא [קנא:] והלכתא מתנת שכיב מרע במקלת בעי קנין אע"ג דמית ומלוה מחמת מיתה (ג)במקלת לא בעי קנין והוא דמית [אבל אם] עמד חוזר אע"ג דקנו מיניה הואיל ומדלגת מיתה לזה מתנה זו: **מתנתו מתנה.** הואיל ושייר לעלמו הרי היא כמתנת בריא הלכך בין עומד מחליו בין מת מתנתו קיימת דשלא מדלגת מיתה נתן: **לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה.** ואם עמד חוזר אפי' קנו מידו שנראין הדברים שמחמת מיתה נתן וע"מ שאם לא ימות לא יתקיים מתנה דמדלא שייר מידי אמרי' (ד) לאו אדעתא דהכי יהב ליה שאם יעמוד מחליו ימות ברעב וילטרך לברייות. אבל אם מת מיהא מתנתו מתנה בין שייר בין לא שייר כדמוכח בגמ' [קמח:] אמר רב נחמן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולן כו' ואפי' לא קנו מידו קנו כל הנכסים לאחר מיתתו היכא דלא שייר מידי דדברי שכיב מרע כתובין וכמסורין דמו וטעמא מפרש בגמ' [קמז:]. ודוקא שכיב מרע שכתב כל נכסיו אם לא זה מחמת מיתה ולא הזכיר דברי מיתה בשעת לוה אבל מלוה מחמת מיתה אפי' שייר קרקע כל שהוא וקנו מיניה אין מתנתו מתנה אלא אם עמד חוזר כדפסקינן לקמן בגמרא [קנא:] וכדפריסית: **גמ' מאן תנא.** דסבירא ליה דאזלינן בתר אומדנא דדעתא דנותן מתנה אע"פ שלא פירש כמי שפירש דמי דקתני היכא דלא שייר קרקע כל שהוא אמדינן דעתיה שנתייאש מן החיים ולהכי לא שייר ואדעתא דהכי יהב שאם ימות תתקיים המתנה ואם יעמוד תחזור לו ולא תתקיים המתנה: **ועמד וכתב נכסיו לאחרים.** כשעמד שמת בנו אך לא פירש שנשביל מיתת בנו הוא עושה אלא סתם נתן: **מתנתו מתנה.** אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה ומתני' ר"ש בן מנסיא היא (ה)הכא לא שייר אין מתנתו מתנה דאמדינן דעתיה שאילו היה יודע שיעמוד מחולי זה לא היה נותן כל נכסיו: **היונא בקולר.** ליהרג ואין דעתו מיושבת עליו כל כך וכשאמר כתבו ע"מ לתת לאשתו אמר אלא מתוך טרדו ודאגתו שכח ולא אמר תנו: **המפרש.** מיבשה ליס: **אף המסוכן.** קרוב למיתה שדעתו שיכתבו ויתנו לפטור את אשתו מן הייבום נתכוון: **שאני התם דאמר כתבו.** גלי דעתיה שרוצה לתת בנו לאלו לגרשה כתיבת בנו מה לורך: **אומדנא דמוכח שאני.** שכל זמן שהיה בנו קיים לא נתן עד ששמע שמת אבל חולה כיון דרוב חולין לחיים והוא לא לוה מחמת מיתה ליכא אומדנא דמוכח כולי האי: דומה

מסורת הש"ס

ס) כתובות לד: כ"ק ב. קיב. ב"מ מב:]. ע) [פאה פ"ג מ"ז לקמן קנ:]. ג) לקמן קנא. ד) לעיל קנב. [תוספתא כתובות פ"ד]. ה) [ל"ל שאלמלי עי' תוס' מגילה כא.]. ו) ל"ל דתנן. ז) גיטין יג: סה: חולין עה: [מכות ל: עבול יום פ"ד מ"ה]. ח) [תוספתא דכתובות פ"ד]. ט) [דבריס לדן. י) [ינמות כט: ע"ש]. כ) [במדבר כז]. ל) [דף קמו.]. מ) [כדפריסית. רש"ש]. נ) [בי' רש"ל וגי' רש"ל מביה ולי"ל משעת נתינה ולמאי דמפקת לית ליה]. ס) [דף קמה. ד"ה מוהרי].

הגהות הב"ח

(א) גבראא מאן יהיב וכו' עליה חורבה: (ב) ישב"ם ד"ה שכיב מרע וכו' כדתנן לקמן: (ג) ד"ה מתנתו וכו' מחמת מיתה לא בעי כל"ל ותיבת במקלת נמחק: (ד) ד"ה לא שייר וכו' אמרינן ודאי לאו אדעתא: (ה) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ז) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ח) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ט) ד"ה לא שייר וכו' אמרינן ודאי לאו אדעתא: (י) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (כ) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ל) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (מ) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (נ) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ס) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ע) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (פ) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (צ) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ק) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ר) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ש) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה: (ת) ד"ה מתנתו וכו' דקתני היכא דלא שייר: (ו) תוב' ד"ה נכנס וכו' דבאלרוסה מיירי ונכנס אחריה לבודקה מתה היא תותרנית לא ישאנה אם אינה וכו' יורשה דסתם אלר מתה:

דומה. כלומר כמדומה הייתי שיש לי בן. עכשיו שנודע לי שאין לי בן: **אין מפנכפו מפנה.** דאילו היה יודע שיש לו בן לו שאשתו מעוברת לא היה נותן: **דלמא נעריה קמדכר.** ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו אלא כמתאונן על בנו שמת ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו וזה אין לו בן לירש ומתון כך נזכר לעבר מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו וליכא אומדן דעתיה כל כך דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך קמ"ל דדוקא קאמר וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי ודברי הכל היא: **מנין למתנת שביב מרע.** שקונה בדבור בלא קנין סודר כגון מלוה מחמת מיתה דפסקינן לקמן (דף קנא.) דלא בעי קנין אפילו במקלת והוא דמיית א' נמי שביב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיור ומיתי: **שנאמר והעברתם את נחלתו.** דהוה מלי למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו וכו' והעברתם יתירא הוא. ורבינו חננאל פי' מדכתיב את נחלתו את רבויא הוא ולא נהירא דהא אמרינן לקמן ההיא מיבעי ליה לכדתניא ר' אומר כו' (ו) והעברתם דרש ולא דרש את אלמא לעיל נמי דרש אידך מלשון העברה. ואית דמפרשי מדשני קרא בדבוריה דמלי למכתב ונתתם כדכתיב בחיוך ולא נהירא נמי האי לישנא דהא ונתתם נמי משבינן מיותר באותה סוגיא דהכי הוה ליה למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולם אלכך כל והעברתם ונתתם מיותרים הם. כן נראה בעיני: **שהיא כזו.** ה) ברשות הבת שהיא בלא קנין: **ונתתם את נחלתו כו'.** קרא יתירא הוא דמלי למכתב ואם אין לו בת (ונתתם) נחלתו לאחיו וכן כולן: **הואיל ובנה או בעלה.** שהן משבט אחר יורשין אותה והכי אתא קרא לאשמועינן והעברתם את נחלתו משבטו על ידי בתו שתירשנו ושמא תינשא אחרי כן לאיש משבט אחר ותמות ויירשנה: **לו לביתך.** אלמא לאותה שביב מרע בעלמא קונה: **שנאה דברים לזה אחיתופל.** הכי הוה קים להו: **ואל תמרדו במלכות בית דוד.** שלא תירע לו יפה: **ויום טוב של עצרת.** דהיינו שבועות אם תראהו בריר לא ולא יום המעונן זרעו חטים שמצליחין בחותה שנה. כעלס השמים לטוהר (שמות כד) מתרגמי' לבריר: **בלוי.** מעורב. יום המעונן: **ורוח צפונית מנשבת בו.** שמפזרת את העבים בלכתה דכתיב (שם) ואת המעורה נכח השלחן: **שולחן בצפון.** כדכתיב (שמות כו) והשלחן תתן על צלע צפון. והמעורה בדרום כדכתיב (שם) ואת המעורה נכח השלחן: **הא' מרבי דידיה כו'.** כל אחד מגדל את שלו לחם חטין על השלחן בצפון וצפונית יפה לחטים שמן זית מדליקין במעורה שבדרום ודרומית יפה לזיתים: **הא לן.** לבני בבל הסוכנים במעולה ואולנו מלוחלחת ואינה צריכה למטר כל כך לדידן מיתנייא בריתא בתרייתא שמערבית קשה לפי שממטרת יותר מדאי לבני בבל ומזרחית יפה. ובריתא קמייתא דתניא אינה לפי ר"י שאולם גבוהה וצריכין למטר הרבה: **כולה שתא חמימא.** כלומר רוב השנה: לתפלתו

מנין למתנת שביב מרע שהיא מן התורה בו'. נלמד מן התורה דוקא קאמר דהא רב נחמן גופיה אית ליה לקמן דאינה כשל תורה ועשאוה כשל תורה אלא אסמכתא בעלמא הוא דקאמר והא דקאמר מאי טעמא לא אמר מהתעברתם הכי פי' מאי טעמא לא מפיק אסמכתא דידיה מן והעברתם וכי האי גוונא איכא בפרק קמא דמועד קטן (דף ה.) גבי ליון שהוא מדרבנן ופריך התם והא ו) (מהכא נפקא) והא מיבעי ליה לכדתניא כו' ועל כרחך ליון מדרבנן היא דקאמר בפ' דם הנדה (נדה נז.) ז) **הכל צופין לעשן המערבה כו'.** בפרק קמא דיומא (דף כא.) פריך לה מדתנן לא נצחה הרוח עשן המערבה ומשני לה שפיר: **לא** קשיא הא לן והא להו. פי' רבינו שמואל דהוא מזרחית מונעת את המטר וקשה דאמר לעיל בפרק לא יחפור (דף כה.) ורחב מים במולק זו רוח מזרחית משמע שמביאה מים על כן נראה לפרש דמביאה מים אלא שבא"י יפה ובבבל קשה שהארץ מלוחלחת מביאה מים ומה שפי' כלפי מערב הכל עצבין לפי שמזרחית מונעת מטר לא היה לו לפרש כן אלא לפי שמביאה מים יותר מדאי: לתפלתו

דומה שיש לי בן עכשיו שאין לי בן נכסי לפלוני היה חולה ומוטל במטה ואמרו לו נכסיו למי אמר להן דומה שאשתי מעוברת עכשיו שאין אשתי מעוברת נכסי לפלוני ונודע שיש לו בן או שהיתה אשתו מעוברת [א]אין מתנתו מתנה לימא ר' שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן אפי' תימא רבנן דומה שאני ודקארי לה מאי קארי לה מהו דתימא צעריה הוא דקא מדכר קא משמע לן א"ר זירא אמר רב מנין למתנת שביב מרע שהיא מן התורה שנאמר [1]והעברתם את נחלתו לבתו יש לך העברה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שביב מרע רב נחמן אמר רבה בר אבוה מהכא [2]ונתתם את נחלתו לאחיו יש לך נתינה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שביב מרע ורב נחמן מאי טעמא לא אמר מוהעברתם ההוא מיבעי ליה לכדרבי דתניא [ב]רבי אומר בכולן נאמרה בהן נתינה וכאן נאמרה העברה אין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה ור' זירא מאי טעמא לא אמר מונתתם אורחיה דקרא הוא רב מנשיא בר ירמיה אמר מהכא [3]בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה בצואה בעלמא רמי בר יחזקאל אמר מהכא [4]ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק בצואה בעלמא ת"ר שלשה דברים צוה אחיתופל את בניו אל תהיו במחלוקת ואל תמרדו במלכות בית דוד ויום טוב של עצרת ברור זרעו חטים מר זוטרא אמר בלול איתמר אמרי נהרדעי משמיה דר' יעקב לא ברור ברור ממש ולא בלול בלול ממש אלא אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו זה הוא ברור אמר ליה רבי אבא לרב אשי אנן אדרב יצחק בר אבדימי מתנינן לה [ג]דאמר רב יצחק בר אבדימי מוצאי יום טוב האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה נטה כלפי צפון עניים שמחים ובעלי בתים עצבין מפני שגשמי שנה מרובין ופירות מרקיבין נטה כלפי דרום עניים עצבים ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ופירות משתמרין נטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין ורמינהי מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית יפה לחטים בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בשעה שיניצו ורוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בשעה שיניצו ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא ואיתימא רב נחמן בר יצחק [ד]וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבי דידיה והאי מרבי דידיה לא קשיא [7]הא לן והא להו תניא אבא שאול אומר יום טוב של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה כולה אמר רב זביד האי יומא קמא דריש שתא אי חמים כולה שתא חמימא אי קריר כולה שתא קרירא למאי נפקא מינה לתפלתו

דהתבואה מרובה ומרקיבין: שולחן בצפון. דרוח צפונית יפה לחטין שעושין מהן לחם הפנים שמניחים על השולחן: ומנורה בדרום. דרוח דרומית יפה לזיתים שמשמן זית עושים נרות: רוח צפון שהשולחן שם מרבה חטים. רוח דרומית שהמנורה שם מרבה זיתים: לא קשיא הא לן. לבני בבל דיתבי במצולה דלא צריכי מים הוי כדקתני בברייתא שניה ורוח מזרחית שאינה (מנשבת) [מגשמת] כל כך יפה להם ורוח מערבית שהגשמים מרובין קשה להן: והא להו. סימן דברייתא ראשונה יפה להן שא"י גבוהה מכל הארצות ויבישה היא להכי נוטה למזרח כולן שמחין שרוח מערבית שולטת שגשמין מרובין. נוטה למערב כולן עצבין לפי שרוח מזרחית שולטת שגשמים מרובין

דומה. כלומר כמדומה הייתי שיש לי בן. עכשיו שנודע לי שאין לי בן: **אין מפנכפו מפנה.** דאילו היה יודע שיש לו בן לו שאשתו מעוברת לא היה נותן: **דלמא נעריה קמדכר.** ולא תלה טעם מתנתו במיתת בנו אלא כמתאונן על בנו שמת ולפי שבן ראוי לירש נכסי אביו וזה אין לו בן לירש ומתון כך נזכר לעבר מיתת בנו בשעת חילוק נכסיו וליכא אומדן דעתיה כל כך דאיכא למימר רבי שמעון בן מנסיא היא ולא רבנן דליכא הכא אומדן דמוכח כל כך קמ"ל דדוקא קאמר וכדמפרש ותולה מתנתו במיתת בנו דמי ודברי הכל היא: **מנין למתנת שביב מרע.** שקונה בדבור בלא קנין סודר כגון מלוה מחמת מיתה דפסקינן לקמן (דף קנא.) דלא בעי קנין אפילו במקלת והוא דמיית א' נמי שביב מרע שחלק כל נכסיו בלא שיור ומיתי: **שנאמר והעברתם את נחלתו.** דהוה מלי למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו וכו' והעברתם יתירא הוא. ורבינו חננאל פי' מדכתיב את נחלתו את רבויא הוא ולא נהירא דהא אמרינן לקמן ההיא מיבעי ליה לכדתניא ר' אומר כו' (ו) והעברתם דרש ולא דרש את אלמא לעיל נמי דרש אידך מלשון העברה. ואית דמפרשי מדשני קרא בדבוריה דמלי למכתב ונתתם כדכתיב בחיוך ולא נהירא נמי האי לישנא דהא ונתתם נמי משבינן מיותר באותה סוגיא דהכי הוה ליה למכתב איש כי ימות ובן אין לו נחלתו לבתו ואם אין לו בת נחלתו לאחיו וכן כולם אלכך כל והעברתם ונתתם מיותרים הם. כן נראה בעיני: **שהיא כזו.** ה) ברשות הבת שהיא בלא קנין: **ונתתם את נחלתו כו'.** קרא יתירא הוא דמלי למכתב ואם אין לו בת (ונתתם) נחלתו לאחיו וכן כולן: **הואיל ובנה או בעלה.** שהן משבט אחר יורשין אותה והכי אתא קרא לאשמועינן והעברתם את נחלתו משבטו על ידי בתו שתירשנו ושמא תינשא אחרי כן לאיש משבט אחר ותמות ויירשנה: **לו לביתך.** אלמא לאותה שביב מרע בעלמא קונה: **שנאה דברים לזה אחיתופל.** הכי הוה קים להו: **ואל תמרדו במלכות בית דוד.** שלא תירע לו יפה: **ויום טוב של עצרת.** דהיינו שבועות אם תראהו בריר לא ולא יום המעונן זרעו חטים שמצליחין בחותה שנה. כעלס השמים לטוהר (שמות כד) מתרגמי' לבריר: **בלוי.** מעורב. יום המעונן: **ורוח צפונית מנשבת בו.** שמפזרת את העבים בלכתה דכתיב (שם) ואת המעורה נכח השלחן: **שולחן בצפון.** כדכתיב (שמות כו) והשלחן תתן על צלע צפון. והמעורה בדרום כדכתיב (שם) ואת המעורה נכח השלחן: **הא' מרבי דידיה כו'.** כל אחד מגדל את שלו לחם חטין על השלחן בצפון וצפונית יפה לחטים שמן זית מדליקין במעורה שבדרום ודרומית יפה לזיתים: **הא לן.** לבני בבל הסוכנים במעולה ואולנו מלוחלחת ואינה צריכה למטר כל כך לדידן מיתנייא בריתא בתרייתא שמערבית קשה לפי שממטרת יותר מדאי לבני בבל ומזרחית יפה. ובריתא קמייתא דתניא לא לפי ר"י שאולם גבוהה וצריכין למטר הרבה: **כולה שתא חמימא.** כלומר רוב השנה: לתפלתו

ו) נראה דל"ל ולא מסיק אדעתיה ולא גמר בלבו להקנות. ב) נראה דל"ל אלא אין סימן של גמטי שנה בדבר יפתח וכו'. ג) לשון זה ל"ע ואולי דל"ל מפני שגשמי שנה מרובין יותר מדאי ופירותיה מרקיבים כל"ל ועי' בתוס' ד"ה לא.

מסורת הש"ס

ו) לעיל קט:, ב) יומא כא, ג) [לעיל כה: ממקום פי:], ד) [כרכות ה: ע"ש], ה) [נ"ל פירוסמא], ו) [נ"ל לפי הוא דאתי], ז) [ועי' תוס' סוטה לב: סד"ה וכיון],

תורה אור השלם

1 ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: במדבר כז ח

2 ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו: במדבר כז ט

3 בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר יי צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: מלכים ב כ א

4 ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור ויקם וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק וימת ויקבר בקבר אביו: שמואל ב יז כג

הגהות הב"ח

(ה) רש"ם ד"ה שנאמר והעברתם וכו' ר' אומר כו' והתם והעברתם דרש:

מוסף רש"י

הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה. כגון שמת בת אשר שנותנה לבנון בן לאונן ומת אשר בלא בנים וזכרים וירשתו שרת בתו ומתה שרת ישבה בנה או בעלה שהם משבט לאונן, נחלת שהוכשרה נחלת שבט אשר לשבט לאונן ואשמעינן קרא שהבעל או הבן יוכים את אשתו ואת אמו, ואיכא דדרש ירושת הבן את אמו מקרא אחרינא וכי דרש לה מהכא (לעיל קט:).

רבינו גרשום

בתר אומדנא והאי דקאמר כתבו דלכתבו ייתנו לה ולאו משום מוכחא מלתא כי התם: אמר להם דומה שיש לי בן. במדינת הים שיירשני ועכשיו שאין לי שמת נכסי לפלוני: לימא ר' שמעון בן מנסיא היא. דאזיל בתר אומדנא משום הכי אין מתנתו מתנה הכי נמי אומדן דעתו הוא (שאילו היה יודע) שאילו היה לו בן לא היה נותנו לו ולהכי אין מתנתו מתנה: ולא רבנן. דפליגי עליה דר' שמעון בן מנסיא: אפי' תימא רבנן. אע"ג דאמרו לעיל מתנתו מתנה הכא מודו דאין מתנתו מתנה דשאני התם דקאמר דומה. כלומר דומה לי עד עכשיו שיש לי בן ועכשיו שאתם שואלין נכסי למי לדבריכם כמדומה שאין בן ועכשיו אם כן הוא נכסי לפלוני. והואיל דלא שמע בפירוש שמת [אלא] לפי דבריהן אמר נכסי לפלוני. לא עקר נכסיו מבנו דלא הקנה לפלוני אלא לפי דבריהם להכי אין מתנתו מתנה. אבל הכא דשמע בפירוש שמת ומעצמו כתבן לו יש לומר ודאי מתנתו מתנה דיש לומר קודם לכן גמר בדעתו ליתנם לזה. אבל הכא דקאמר דומה לא נראה שבדעתו היה ליתנם לו קודם לכן ולא גמר: ודקארי לה. דקאמר ולא רבנן: מאי קארי לה. וכי לא היה יודע להיכא דקאמר דומה שאני דאפי' רבנן מודו דלא הויא מתנה. לעולם אימא לך כדמעיקרא דדבי שמעון ולא רבנן דלא שאני הכא דקאמר דומה דהא דקאמר דומה לאו משום דלא מקני ליה דוראי היה יודע דלית ליה בן וגמר ומקני ליה והאי דקאמר הכי דומה צעריה הוא דקא מדכר. כלומר כמדומה הייתי שכשאצא מן העולם שהייתי מניח בן שיירשני ועכשיו שגרם עון שהוא יודע שאין לו בן נכסי לפלוני ולא לפי דבריהן קאמר ולהכי אין מתנתו מתנה דאזלינן בתר אומדנא שאילו היה יודע שהיה לו בן לא היה נותן ור' שמעון היא ולא רבנן כדאמר' מעיקרא ולהכי קארי לה. ולא היא לא אמרינן צעריה מדכר

עין משפט נר מצוה

סט א מי' פ"ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ"ג סעיף ה:

רבינו גרשום (המשך)

אלא שאני היכא דקאמר דומה ואפי' רבנן היא: מנין למתנת שכיב מרע שהיא מן התורה. דבלא קנין וכתיבה ומשיכה קנה בדבור בעלמא: שנאמר והעברתם את נחלתו לבתו. דאיבעי ליה למימר ונתתם את נחלתו כדכתב באידך אלא מאי קמ"ל הא קמ"ל דיש לך העברה אחרת לאינש דעלמא שהיא כזו כלומר והעברתם יורשת באמירה בעלמא ומעברת לנחלה משאר קרובים בלא קנין וכתיבה ולא משיכה ה"נ מתנת שכיב מרע דאפי' במקום בת ובן ראשי ליתן מתנה לאחר באמירה בעלמא: ונתתם את נחלתו לאחיו: דמצי למימר ותהיה נחלתו: שהיא כזאת. כי היכי דהא סגי באמירה לזה כך ולזה כך ה"נ שכיב מרע באמירה סגיא אפי' במקום אחים: אורחיה דקרא הוא. דקאמר ונתתם דבלאו הכי אי אפשר ולא אתי לדרשא: צו לביתך. בצואה בדבור בעלמא: אל תמרדו במלכות בית דוד. שלא אירע לו יפה: של עצרת. של שבועות: ברור. שאינו יום מעונן: זרעו חטין. אותה שנה שמצליחין: בלול אחמר. כלומר יום מעונן: ורוח צפונית מנשבת בו. שמפזרת את העבים ושותה המטר הרי זה ברור ואותה שנה מצליחין החטין: אמר ליה ר' אבא לרב אשי. אותו סימן של שנה שאתם שונין בעצרת של שבועות אינו סימן. כ) של גשמי שנה בדר' יצחק מתנינן לה דאמר מוצאי יו"ט האחרון צופין לעשן המערכה. נטה תמרתו כלפי צפון דרוח דרומית מדחה אותו כלפי צפון קשה לחטים: עניים שמחים. כלומר משום שלא יכולין העשירים לאצר פירותיהן מפני שמרקיבין ונותנין אותו בזול לעניים: נטה כלפי דרום. שרוח צפונית שבנגדו מדחה אותו שהוא יפה לחטים כדאמר באידך ברייתא דלקמן: פירותיהן משתמרין. שלא ירקבו: נטה למזרח. שרוח מערבית יפה לחטין מדחה אותו כולם שמחין. מפני שגשמי שנה מרובין ויהיה שובע גדול ופירותיהן משתמרין שלא ירקבו: למערב כולן עצבין. מפני שרוח מזרחית שקשה לחטים מנשבת בו ג) יהי' גשמי שנה מועטים ופירותיהן מרקיבים: מדקתני למזרח כולן שמחים אלמא דרוח מערבית מנשבת בו ויפה להן ומדקתני נמי למערב כולן עצבי' אלמא דרוח מזרחית מנשבת בו דקשה היא. ורמינהי רוח מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה. אלמא דאיפכא מסתברא וקשיין אהדדי: רוח צפונית יפה לחטין. וקשיא לעיל דאמר נוטה כלפי דרום עניים עצבין דהתבואה מרובה ומשתמרת: רוח דרומית קשה לחטים. וקשיא לעיל דאמר נוטה כלפי צפון עניים שמחים